

УДК 811.161.2/81'373.231

УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА – САМОБУТНІЙ ФЕНОМЕН МОВНОЇ КАРТИНИ УКРАЇНСЬКОГО СВІТУ

В. А. Герасимчук

*м. Київ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*
v.gerasymchuk@ua.fm

А. Ф. Нечипоренко

*м. Київ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*
allanech67@ukr.net

У статті висвітлено в діахронічному зрізі процес творення, становлення і функціонування в мовній картині українського світу унікального антропонімічного явища – прізвищ, які слугують матеріалом до вивчення національної історії та культури. Докладно аналізуються їхні етимологічні джерела, культурно-історичні обґрунтування та смислові конотації. Особливий акцент у розвідці зроблено на їхній самобутності в східнослов'янському антропонімічному контексті. Розглянуто окремі лексико-семантичні групи прізвищ та їхні найчастотніші словотвірні моделі. Стаття доводить той факт, що прізвища є особливим лексичним пластом у мовній картині українського світу, більшість з яких досі є органічним словотвором, ментальним смисловим концептом, згустком культури у свідомості людини.

Ключові слова: прізвище; антропонімічний контекст; смислова конотація; мовна картина українського світу.

Вступ. Особова назва в Україні історично й офіційно являє собою тричленне найменування: прізвище, ім'я та ім'я по батькові, що окрім прямих функцій, номінативної та ідентифікаційної, виконує ще й культурноносну, естетичну та креативну. Особова назва як лінгвістичний та загальнонаціональний феномен, своєрідний етнокультурний маркер слугує джерелом вивчення вітчизняної історії, етнографії та культури в цілому, а відтак дослідження як мовознавчі, так і культурологічні не втрачають актуальності.

Предметом вивчення статті є українські прізвища, їхній мотив номінації, етнокультурна знаковість та окремі закладені емоційно-експресивні ознаки. «Прізвище – спадкове найменування людини, яким окрім неї, називають кожного з членів родини. Оскільки прізвище основне ідентифікуюче позначення родини в суспільстві, то його форма здебільшого не варіюється» [7, с. 494].

Сучасна українське мовознавство має певні здобутки у вивченні антропонімічних одиниць як на етапі становлення, так і в сучасному вимірі, зокрема прізвища стали предметом дослідження наукових ономастичних студій вітчизняних мовознавців: М. Л. Худаш, Ю. К. Редька, Л. Т. Масенко, І. Д. Фаріон, М.М. Торчинського та ін. Наукові праці Ю. К. Редька – монографія «Сучасні українські прізвища» та «Довідник українських прізвищ», «Словник сучасних українських прізвищ» (2007) – подають аналіз антропонімів у лексико-семантичному та словотвірному аспектах, одиниці кодифікуються за значенням основи, етимології, способом творення кожної антрополексеми, вказується на її територіальне поширення. Значним внеском до української ономастичної лексикографії став двотомний «Словник українських прізвищ» (2015) А. Зосимова, у якому наведено 100 000 українських прізвищ, розглянуто їхню варіативність та правопис. Вивчення офіційних найменувань є недостатнім без заглиблення у народнорозмовну традицію, адже сучасна офіційна система називання – це продовження усталених способів і засобів ідентифікації особи у мікроспільноті. Детально ця теза проаналізована у роботі П. Чучки на матеріалі антропонімії Закарпаття. Регіональне дослідження антропонімічних одиниць проводили також М. Лесюк, О. Антонюк та ін. Словотвір та структуру прізвищ розглянуто у роботах С. Бевзенка, Л. Гумецької, І. Ковалик, етимології – А. Білецького, І. Варченка, В. Німчука.

Прізвища – інформативно багатий матеріал для вивчення світогляду народу, особливостей культури та побуту, «...прізвище вказує, ким були або могли бути предки денотата, засновники його роду» [8, с. 19]. Дослідниця Н. Булава наголошує, що «українська антропонімія як одна із форм фіксації досвіду етносу зберігає і передає з покоління в покоління інформацію про природу, закони людської поведінки чи психології, естетичні цінності. Етнокультурна специфіка прізвищ полягає в збереженні певних реалій минулого і сучасного, притаманних національній культурі» [1, с. 134].

Мета статті полягає в аналізі системи українських прізвищ від періоду зародження до

сьогодення. Для досягнення мети поставлено такі **завдання**: 1) описати лексико-семантичну основу творення українських прізвищ; 2) визначити основні словотвірні моделі аналізованих антропонімічних одиниць.

Історія становлення системи українських прізвищ. Усебічно проявлена творчість народу вилилась в українську культуру надзвичайно самотутнім антропонімічним явищем, унікальним лексичним пластом у мовній картині світу – прізвищами. Прізвище – це офіційна назва людини (оформлена відповідними документами), що надається після народження або у шлюбі їй та її нащадкам.

Прізвища як офіційна назва з'являються в українських пам'ятках XIV–XV ст.: *князь Іван Васильович Чорторійський, пан Іван Чорний* тощо. Це особові назви людей, які належали до тодішньої суспільної верхівки: князів, панів, власників великих земельних угідь та маєтків: купівля і продаж майна, сіл, іншої власності, передача її у спадок – ці та інші юридичні дії потребували відповідного документального оформлення. Самого лише імені для цього було замало та й нащадкам було вигідно, щоб прізвище підтверджувало, що вони законні спадкоємці такого-то. Таким чином і виникли родові спадкові прізвища. Прізвища перших українських можновладців зафіксовані у трактаті «Тренос» (1610), спрямованому на захист православ'я в Україні письменником Мелетієм Смотрицьким: «...князі *Слуцькі, Заславські, Збараські, Вишневецькі, Сангушки, Чорторійські, Пронські, Ружинські, Соломерецькі, Головчинські, Крошинські, Масальські, Горські, Соколинські, Лукомські, Пузини* й інших без ліку...» [10]. З попереднього переліку прізвищ можна зробити логічний висновок: кожний заможний рід мав спадкове прізвище, починаючи з XV–XVI ст. Основна ж маса населення України ще упродовж тривалого часу залишалася без офіційних (зафіксованих документами) прізвищ. Початок їхньому закріпленню поклато духовенство, а саме – київський митрополит Петро Могила, який 1632 р. доручив парафіяльним священикам вести записи новонароджених, одружених, померлих.

На думку мовознавця С. Медвідь-Пахомової, «розвиток прізвищ у слов'ян є результатом тривалої еволюції, процесом паралельного функціонування різних способів ідентифікації особи й відбором найпридатніших із них для подальшої трансформації у прізвища» [3, с. 43].

Лексико-семантичні класи українських прізвищ. Лексичним матеріалом для творення власне українських прізвищ слугували такі основні джерела:

- 1) антропонімічні (імена чоловічі та жіночі, імена по батькові, прізвиська);
- 2) топонімічні (назви місця проживання – регіону, міста, села);
- 3) суспільно-економічні (назви ремесел, промислів, професій);
- 4) етнічні (назви етносів, племен);
- 5) індивідуальні (психологічні, фізичні характеристики людини).

Динаміку чисельності носів найбільш поширених типів прізвищ з середини XVII ст. до кінця XX ст. подано у дослідженні А. Зосимова: так, від імені ця кількість складала 49,9% – 43,4% відповідно, від професій та соціального стану 4,25% – 11,54%, від етнонімів – 8,22% – 9,65%. Саме ці семантичні групи прізвищ є найпоширенішими [2, с. 4].

Прізвища першої групи традиційно творяться від чоловічих та жіночих імен за допомогою патронімічних та матронімічних суфіксів, найпоширенішими з-поміж яких є суфікси **-енко (-єнко), -ук (-юк)**, що колись виражали значення «син» (*Петренко* – «син Петра»). В окремих випадках суфікс **-чук** служив для відтворення назв імен не по батькові, а по дідові: *Іванчук* – «онук Івана».

Названі суфікси розрізняють кожний своєю географією вживання. Прізвища з **-енко (-єнко)** вказують на вихідців з північно-східних та східних регіонів України (*Андрієнко, Борисенко, Якименко, Клименко, Саєнко*), а прізвища з **-ук (-юк)** – з південно-західних (*Марчук, Федорук, Прокопчук, Тарасюк*). Найпоширенішими серед цієї групи прізвищ є прізвища, утворені від імені Іван – *Іванів, Іванків, Івашко, Іваницький, Іваненко, Івасюк*... – близько ста найменувань. Серед імен, і слов'янських і іншомовних, від яких походить частина українських прізвищ, багато польських: *Бартек* – *Барташук, Бартелюк*; *Блажен* – *Блашко, Блашук*; *Войцех* – *Войтко, Войтчишин, Войткевич*; *Томаш* – *Томашко, Томашенко*; *Якуб* – *Кубай, Кубицький, Якубенко, Якубович, Якубчак* (11 % від загального складу українських прізвищ утворено від приблизно 30 польських імен). Подібні до цих прізвищ за словотвором і прізвища угорського походження в українському контексті: *Маргітич* (від *Маргіт*), *Шандрук, Шандрович, Шендер, Шендерович, Шандор* (від *Шандора, Олександра*), деякі від німецького – *Вілюра, Вілік* (від *Вільгельма*). Від давніх форм християнських імен *Микули* і *Курила* (сучасні форми *Микола* і *Кирило*) також утворилося багато варіантів прізвищ: *Микулич, Микулинський, Курилко, Курилюк, Курилів*).

Переважає кількість прізвищ на **-ич, -ович, -евич** також «іменні». За етимологією вони споріднені з іменами по батькові: *Андрухович, Давидович, Лукашевич* тощо, так само, як і прізвища на

-ів, -ов, утворені від власних імен: *Павлів, Петров, Степанов, Яцків, Минків* тощо.

Від імені матері найменування дітей утворювалися, але не так часто, як від імені батька, у тих випадках, коли жінка рано залишалася без чоловіка і ставала главою сім'ї. Тому серед основних типів найменування похідні від жіночих імен представлені невеликою кількістю утворень: *Мотренко, Явдощенко, Химчук, Марусяк, Мариняк, Настенко*. Можна виокремити і антропонімічну групу, основу якої складають жіночі імена із суфіксом **-ич**: *Кулинич, Оленич, Христич*. Найчастіше такі форми зустрічаються в закарпатському регіоні. Тут функціонує також низка прізвищ, утворених від назв заміжніх жінок на **-ул (-а, -я)**: *Вовкулич* (від Вовкула, «дружина Вовка»), *Лешкулич* (від Лешкуля).

Найменування заміжніх жінок із суфіксом **-их(а)** виступають твірною основою групи прізвищ на **-ишин, -ишинець**: *Гринчишин, Романишинець*. До зазначеного розряду входять ще іронічні прізвиська чоловіків за жіночим ім'ям, якими їх надіяло близьке оточення – односельці, сусіди у тих випадках, коли жінка як член сім'ї переважала чоловіка, а то й перебирала на себе всю відповідальність за сім'ю, дітей, господарство: *Галій, Химій, Пазій, Параській*.

Прізвища другої групи традиційно розподіляються на підгрупи за такими ознаками: а) прізвища, утворені власне від топонімічних назв: *Волинець, Поліщук, Подольський* тощо; б) прізвища, які узагальнюють місце проживання: *Гірняк, Гайовий, Закалюжний, Слободян* тощо; в) прізвища, які вказують на місце розташування житла: *Загребельний, Підлужний, Гайовий, Зарудний, Заклунний*.

До **прізвищ третьої групи** належать:

а) прізвища на означення національності предків: *Венгер, Угрин, Татарчук, Литвин, Русин, Волошин, Москаленко, Чешко, Ляшко*; б) прізвища, які походять від назв племен: *Басараб, Бойко*.

Прізвища четвертої групи надають можливості представлення суспільне життя в різних аспектах, а саме: а) класове розшарування: *Панич, Князевський, Боярчук, Голота, Сірома, Голота, Бідний, Рабик, Осадчук*; б) адміністративне управління: *Вознюк, Мостовенко, Писаренко, Дворничук, Присяжнюк*; в) військова справа: *Гетьман, Запорожець, Пушкар, Хорунжий, Солдатенко*; г) економічне життя: *Гамерник, Дігтяр, Шаповал, Кожем'яка, Тютюнник, Бондар, Гончар, Різник, Стельмах, Коваль, Лісовий*.

Найпоширенішим прізвищем, утвореним від назв професій, в Україні є прізвище *Коваль*, потім *Швець* та *Бондар*. Далі у ранговому порядку йдуть оніми *Мельник, Кравець, Ткач, Олійник, Гончар, Дігтяр, Винник* [2, с. 5].

Прізвища п'ятої групи класифікуються за індивідуальними ознаками людини: зріст (*Малишко, Куцик, Довгань*), тіло (*Головатий, Тригуб, Черноокій, Кривоніс, Безушко, Довгошия, Щербань*), фізичні вади (*Глушко, Косогляд, Сліпак, Горбань, Хромець*), психологічні риси (*Мирний, Крикун, Репетило, Задирака, Мовчун, Лизун, Журило*).

Можна назвати й інші шляхи творення прізвищ: від числівників (*Третяк, Сотченко*), назв речей (*Книженко, Лопата, Мотузка*), назв страв (*Бориц, Вареник, Галушка*), назви явищ природи (*Вітренко, Мороз, Холодний*), назв тварин (*Ведмідь, Вовк, Борсученко, Собачко, Кот*). Окремі прізвища відображають особливість одягу: *Безпояско, Кривошапка, Сіроштан*; прикмету житла: *Безверхий, Кривохижа*; новоприбулу людину могли назвати *Забігайко, Приходько, Забродько*. Своєрідну групу утворюють прізвища, які походять від назв коней, волів, володіння якими було надто ваговитою обставиною для селянина: *Сивокінь, Чорновіл, Громак, Чалий, Гулий, Гнідан, Парокінний* тощо.

Багато українських прізвищ виникали як глузливі вуличні прізвиська: *Маслоїд, Скоробрех, Нетудихата, Панібудьласка, Добрийвечір*, але поступово вони втрачали свої первісні конотативні значення і закріплювалися у функції родових прізвищ. Деякі прізвища зароджувалися в нетрях ремесел, тієї чи тієї професії спочатку як жартівливі прізвиська: *теслі – Дубогризенко, Короцюпенко, мельників – Мукосієнко, Крупидеренко*; шевців – *Тягнишкіра*; різників – *Козоріз, Козолуп*; склярів – *Шклобій*; паламарів – *Заплюйсвічка*.

Словотвірні моделі українських прізвищ. За лексико-граматичним значенням і структурою українські прізвища можна умовно систематизувати за такими чотирма словотвірними типами:

1) прості (утворені від однієї граматичної основи, збереженої у первісному вигляді – граматично вони є іменниками: *Сорока, Муха, Гай, Жмут, Дубина* тощо);

2) похідні (також утворені з однієї основи, але вже «обтяжені» додатковими граматичними ознаками, переважно суфіксами: *Марчук, Дудченко, Козачук, Ващенко, Козицький, Петровський* тощо);

3) складні (утворені від двох граматичних основ: *Чухліб, Білоніг, Мирюїд* тощо);

4) подвійні (утворені словосполуки від двох прізвищ: *Ковтун-Завадський* тощо).

Складні прізвища в українській антропоніміці викликають чи не найбільшу зацікавленість

мовознавців продуктивністю свого творення і смисловим розмаїттям. Утворювалися вони різними способами, найпоширенішими з яких є:

а) поєднання означення та означуваного слова (зазвичай іменника): *Твердохліб, Червонощок, Карпонос* тощо. Деякі з означень – чинників таких складних прізвищ багатовалентні, здатні поєднуватися з різноманітними групами інших основ. Так, ряд прикметників, що означають колір, утворюють у поєднанні з іншими компонентами великі гнізда прізвищ: Білий – *Білоног, Білобоккий, Біловол, Білокур, Білоножко*; Красний (у значенні: прекрасний і червоний), червоний – *Красножон, Краснобай, Красноштан, Краснопір, Червонощок, Червоноконський*; Сивий – *Сивобородко, Сивочуб, Сивокінь, Сивогрив*; Чорний – *Чорнобай, Чорнодуб, Чорногуз, Чорноус, Жовтий – Жовтобрюх, Жовтоножко*. Такими ж продуктивними є групи прізвищ, що утворюються за допомогою прикметників, які позначають різні сторони життя і побуту людини: *Голопупенко, Голопуз, Голоп'ят, Довгоног, Довгон'ят, Довгорук, Косолап, Довгошиїй, Кривобок, Кривокобильський, Курносий, Куценок, Остроух, Товстозуб та ін.* У цьому розряді прізвищ можна виокремити модель із числівниковим компонентом: *Одноок, Однолюб, Одножон, Двожон, Двожиллий, Трезуб, Шестипал, Семиок, Семипал, Семивол, Сорокопуд*;

б) префіксальний спосіб – прізвища, переважно з префіксами **без-, під-, за-** та інші, до яких приєднуються іменникові компоненти: *Безбородько, Безполий, Без'язикий, Безштанько, Безуглий, Безфамільний, Безсмертний, Безкоровайний, Підмогильний, Задорожний* тощо. До цього розряду долучаються і прізвища, утворені за допомогою заперечного префікса – **не-**: *Непитайло, Невзгляд, Нечитайло*. Подібні прізвища походять від давньоруських імен, які сьогодні як іменні назви не сприймаються;

в) спосіб творення від складних топонімів: *Білозер, Славгородський, Шаргородський, Суходольський, Білоцерківський* тощо;

г) поєднання прямого додатка і віддієслівного іменника, утвореного від перехідного дієслова: *Богомаз, М'ясоїд, Кожедуб, Костолом, Медовар, Суслонар* (від: парити сусло – пивовий навар), *Макогон* (від: гнати мак, тобто чавити із маку олію, яку використовували у церковному живописі), *Хлібодар, Просоїд, Куроциуп, Живолуп, Живодер* тощо.

Складними за будовою, утворені шляхом поєднання дієслівної форми II особи однини наказового способу та прямого додатка, вираженого іменником, що вказує на об'єкт, на який переходить дія, є й козацькі, запорозькі прізвища: *Убийвовк, Куйбіда, Підкуймуха, Непийтиво, Варивода*, тощо. Міфони́ми *Котигорошко, Вернигора, Вернидуб, Крутивус* засвідчують давню традицію саме такого типу творення антропонімів в українській культурі, яку, напевне, запорожці заактуалізували пізніше. Цей спосіб творення прізвищ ілюструє сміхову культуру українського етносу, такі антропоніми є етнокультуремами. Козацькі прізвища відтворили найяскравіший період української історії і культури, в них звучить буквально безмежну свободу, непереможний дух, зануреність в свою ментальну культуру і соціальний гумор – і все це, поза сумнівом, є енциклопедичною картиною суто українського світу: *Загубибатько, Вуркишика, Жуйборода, Майборода, Нагнибіда, Недаїбіда, Неїжбориц, Перебийніс, Підпригора, Тянирядно, Шумидуб, Недайкаша* та ін. Причина значно ширшого, порівняно з іншими культурами, побутування серед українців колоритних прізвищ з виразними гумористичними конотаціями слід шукати в нашій історії. Адже величезна кількість сучасних українських прізвищ формувалася у горнилі Запорозької Січі. Саме тут уперше виникла потреба офіційної реєстрації великого числа козаків. За звичаями Запорозької січі новоприбулий до війська здобував нове прізвище (на сьогодні: позивний), під яким його записували до козацьких реєстрів.

Подвійні прізвища в українській антропоніміці не були продуктивною категорією, але творилися і вживалися. Раніше цитована праця [10] фіксує такі: *Русин-Берестецький, Сербин-Кобецький, Бокінь-Печихвостський*. Прізвища-юкстапозити звичайно використовували або мирське ім'я, або топонім, який вказував на володіння або місце проживання знатної особи – шляхтича, князя чи боярина. Одне з цих прізвищ часто ставало потім родовим.

Висновки. З-поміж усіх антропонімів в українській культурі, прізвища є одним із найбільш самобутніх її явищ. Своїми смисловими і значенневими характеристиками, відображаючи розмаїту панораму народного життя, вони, взяті у повному обсязі, постають яскравою ілюстрацією мовної картини українського світу. Перспективу досліджень убачаємо у виявленні спільних рис та особливостей в антропонімічних номінаціях української та інших європейських мовних традицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булава Н. Ю. Збереження етнокультурної специфіки в апелятивних семантичних патронімах північної Донеччини / Н. Ю. Булава // Філологічні студії. – 2005. – № 3–4. – С. 134–141.
2. Зосимов А. М. Словник українських прізвищ: Т.1 / А. М. Зосимов. – Х. : Золоті сторінки, 2015. – 580 с.

3. Медвідь С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах: автореф. дис... д-ра. філол. наук:10.02.03 – слов'янські мови; 10.02.01 – українська мова / С.М. Медвідь; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К., 2000. – 36 с.
4. Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ: у 2-х т. / Ю. К. Редько; за ред. Д. Гринчишина. – Львів, 2007.
5. Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ / Ю. К. Редько. – К. : «Радянська школа», 1969. – 254 с.
6. Торчинський М. М. Українська ономастика / М. М. Торчинський. – К. : Міленіум, 2010. – 237 с.
7. Українська мова. Енциклопедія / В. М. Русанівський (ред.). – К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. – 750 с.
8. Чучка П. П. Антропонімія як засіб етнічної ідентифікації людності / П. П. Чучка // Мовознавство. – 1988. – № 1. – С. 11–21.
9. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – 236 с.
10. Яковенко Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. : Волинь і Центральна Україна / Н. М. Яковенко. – К. : Критика, 2008. – 476 с.

REFERENCES

1. Bulava, N. (2005). Zberezhennja etnokulturnoji specyfiky v apeljatyvnykh semantychnykh patronimakh pivnichnoji Donechchynu [Preservation of ethnocultural specificity in appellate semantic patronyms of northern Donetsk region]. *Filologichni studiji*, 3–4, 134–141.
2. Zosymov, A. (2015). *Slovyk ukrajinsjkykh prizvyshh* (T.1) [Dictionary of Ukrainian surnames]. Kharkiv: Zoloti storinky.
3. Medvid', S. (2000) *Evoluciya antroponimnykh formul u slov'jans'kykh movakh* [Evolution of anthroponymic formulae in Slavic Languages]. Extended abstract of doctoral thesis. Kyiv.
4. Redjko, Ju. (2007). *Slovyk suchasnykh ukrajinsjkykh prizvyshh* [Dictionary of modern Ukrainian surnames]. L'viv.
5. Redjko, Ju. (1969). *Dovidnyk ukrajinsjkykh prizvyshh* [Directory of Ukrainian surnames]. Kyiv: “Radjansjka shkola”.
6. Torchynskij, M. (2010). *Ukrajinsjka onomastyka* [Ukrainian onomastics]. Kyiv: Milenium.
7. *Ukrajinsjka mova. Encyklopedija* [Ukrainian language. Encyclopedia]. (2000). Kyiv: Ukrajins'ka encyklopedija.
8. Chuchka, P. (1988). Antroponimija jak zasib etnichnoji identyfikaciji ljudnosti [Anthroponymy as a means of ethnic identification of the public]. *Movoznavstvo*, 1, 11–21.
9. Khudash, M. (1977). *Z istoriji ukrajinsjkoji antroponimiji* [From the history of Ukrainian anthroponymy]. Kyiv: Naukova dumka.
10. Yakovenko, N. (2008). *Ukrayins'ka shlyaxta z kincy XIV do seredyny XVII st.: Volyn' i Central'na Ukrayina* [Ukrainian Nobility from the Middle of the 14th Century to the Late 17th Century: Volyn and Central Ukraine]. Kyiv: Krytyka.

V. A. Gerasymchuk, A. F. Nechyporenko. Ukrainian surnames as authentic phenomenon in the linguistic picture of the Ukrainian world. The article highlights diachronically how the unique anthroponymic phenomenon – surnames – appears, develops and functions in the language picture of the Ukrainian world. Proper nouns in general and surnames in particular, as a linguistic and national phenomenon, and a kind of ethnocultural marker, serve as a source for the study of national history, ethnography and culture. Being a means of the ethnic group experience retention, surnames preserve and pass from generation to generation the information about the nature, laws of human behavior or psychology, aesthetic values. Ethnoculturally, anthroponymic units feature the ability to preserve certain realia of the past and present inherent in the national culture. The article analyzes in detail etymological sources of surnames, cultural and historical substantiation, and semantic connotations emphasizing their identity in the East Slavic anthroponymic context. The article also considers individual semantic groups of surnames and the most frequent word formation models. The article proves surnames to be a unique lexical layer in the language picture of the world, most of them still being an organic form of word formation, a mental semantic concept, a bunch of culture in human consciousness.

Key words: surname; anthroponymic context; semantic connotation; linguistic picture of the Ukrainian world.